

МАРКЕЛ АНКИРСКИ: ПИСМО ПАПИ ЈУЛИЈУ И ФРАГМЕНТИ 42, 48 И 113 ИЗ ПРОТИВ АСТЕРИЈА

Александар Ђаковац*
Православни богословски
факултет,
Универзитет у Београду

Апстракт: Маркел Анкирски († око 374. г.), бранећи своју правоверност написао је више дела, између осталих и писмо папи Јулију († 352. г.) и дело уперено против аријанца Астерија († око 341. г.), које није сачувано осим у фрагментима. У раду који следи представљамо читаоцима интересантне одломке из Маркелових списа, важних извора за христологију 4–5. века.

Кључне речи: Маркел Анкирски, папа Јулије I, Евсевије Кесаријски, Астерије Софиста (Кападокијски), аријанство, христологија.

Маркел је био снажан подржавалац Никејске вере и сарадник Св. Атанасија Александријског. Његов статус као јеретика није до краја јасан. С једне стране, изгледа да су оптужбе за савелијанство које су против њега изношене имале извесног основа. С друге стране, схватања оних који су те оптужбе износили, пре свега Евсевија Кесаријског, такође су сумњива као полуаријанска. У сачуваним фрагментима Маркеловог списка упереног против аријанског реторичара Астерија, налазимо списак његових опонената. Поред Евсевија Кесаријског то су и Евсевије Никомидијски, Наркис Неронијски, Павлин Тирски и наравно Астерије. Током аријанских спорова Маркел је више пута прогањан са своје катедре.

* adjakovac@bfspc.bg.ac.rs, aleksandar.djakovac@gmail.com.

Када је по други пут протеран, након осуде на Сабору у Антиохији (338/339. г.), отишао је у Рим како би се тамо оправдао. Тамо је и написао ово писмо папи Јулију. У Риму је одржан Сабор 341. године. Ту је учествовало око педесет епископа који су оправдали Маркела и примили га у јединство. Писмо које је упутио папи, у коме брани своју православност, највероватније је постало део саборских докумената. Писмо би могло бити писано пре, за време или после Сабора. Највероватније да је писано током Сабора, пошто Маркел не би напустио Рим у коме је провео петнаест месеци, баш онда када се његов случај решавао. Такође видимо да на крају писма моли папу да исто укључи у писмо епископима, одакле произилази да сабор још није био завршен. Четврти одељак писма је, по свему судећи, скоро дослован препис старом римског симбола вере. Овде уствари постоји извесна нејасноћа. О пореклу овог симбола постоји више предлога. Јавиле су се претпоставке да је Маркел заправо изложио сопствени симбол који је касније усвојен у Риму, или да је изложио неки други њему познати симбол. На концу, највероватнија је основна теза да је у своје писмо инкорпорирао стари римски симбол, вероватно како би на тај начин помогао свој случај и био оправдан.¹ У овом писму је Маркел одустао од свог ранијег учења да ће Христово Царство имати крај, односно да ће, пошто Божији непријатељи буду покорени, оно бити предано Оцу (фрагмент 113, према Клостерману). Ово његово учење је рађало сумњу у савелијанство, пошто се на основу њега могло закључити да је и постојање Сина само икономијско и да ће се и Он утопити у божанство. Маркел је свакако био свестан ових критика и у овом писму се држи предањског исказа да Христовом царству неће бити краја. Такође, Маркел је назив Логос раније користио само за време *пре* оваплоћења (фр. 48), док је имена „Син“ и „Исус Христос“, користио само за време *након* оваплоћења (фр. 42). У овом писму нема таквог разликовања, што извесно није случајно, јер је управо због тога био оптуживан. Несумњиво да је Маркел настојао да се пред Римом покаже као правоверан. С једне стране је изостављао сумњива и спорна места свог учења, а са друге је наглашавао како је његова вера у складу не само са Писмом и Предањем, већ посебно и са вером Римске Цркве онако како је она изражена у њиховом симболу.

У петом одељку, Маркел тврди како је Логос неразделив (адиеретос) и неодвојив (ахористос) од Оца. Занимљиво је да ће ови тер-

¹ Детаљнији разлози за оспоравање ове тезе могу се наћи у: Uta Heil, „Markell von Ancyra und das Romanum“, у: *Von Arius zum Athanasianum. Studien zur Edition der „Athanasius Werke“*, ур. Annette von Stockhausen и Hanns Christof Brennecke (Berlin: De Gruyter, 2010), 85–104.

мини бити употребљени касније на Сабору Халкидону, али у хриштолошком смислу.

Занимљиво је да је ово писмо до нас дошло само преко Епифанијевог *Панариона*. Епифаније тврди да је писмо дословни препис. Врло је могуће да га је добио од Маркела лично, пошто су се њих двојица познавали. Међу адресатима неких Епифанијевих писама је и Маркел.

Ово писмо је сачувано код Св. Епифанија (*Panarion*, 72.2–3) и налази се у критичком издању његових дела: К. Holl, *Epiphanius Werke III* (GCS 37) (Leipzig: Hinrichs, 1933), 256–259. Издвојени текст Маркеловог списка са немачким преводом је објављен у М. Vinzent, *Markell von Ankyra: Die Fragmente* (Leiden — New York — Köln: Brill, 1997), 124–129. Исти текст саизворника са преводом на енглески објављен је у: Glen L. Thompson, *The Correspondence of Pope Julius I. Greek and Latin Text and English Translation with Introduction and Commentary* (Washington, DC: The Catholic University of America Press, 2015), 17–23.

Epistula ad Iulium papam

Τῷ μακαριωτάτῳ
συλλειτουργῷ Ἰουλίῳ
Μάρκελλος ἐν Χριστῷ χαίρειν.²

Маркел,
најблаженијем саслужитељу
Јулију, поздрав у Христу.

Ἐπειδὴ τινες τῶν καταγνωσθέντων πρότερον ἐπὶ τῷ μὴ ὀρθῶς πιστεύειν, οὓς ἐγὼ ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν συνόδῳ διήλεγξα, κατ' ἐμοῦ γράψαι τῇ θεοσεβείᾳ σου ἐτόλμησαν, ὡς ἂν ἐμοῦ μὴ ὀρθῶς μήτε ἐκκλησιαστικῶς φρονοῦντος, τὸ ἑαυτῶν ἔγκλημα εἰς ἐμὲ μετατεθῆναι σπουδάζοντες, τούτου ἕνεκεν ἀναγκαῖον ἡγησάμην ἀπαντήσας εἰς τὴν Ῥώμην ὑπομνήσαί σε, ἵνα τοὺς κατ' ἐμοῦ γράψαντας μεταστείλῃ ὑπὲρ τοῦ ἀπαντήσαντας αὐτοὺς ἐπ'

(1.) Неки од оних који раније оптужени за неисправно веровање и којима сам се супротставио на Сабору у Никеји, усудили су се да твојој благочестивости изнесу жалбе против мене,² тврдећи да су моја веровања неисправна и супротна вере Цркве, па су против мене покушали да окрену исте оне оптужбе изнете против њих. Због тога сам одлучио да дођем у Рим и да ти на то скренем пажњу, како би позвао моје критичаре да се и они представе, како бих могао да

---

² Ови непријатељи су Евсевије Кесаријски, који је против њега написао две књиге, аријанац Евсевије Никомидијски, и посебно Астерије.

ἀμφοτέροις ἐλεγχθῆναι ὑπ' ἐμοῦ, ὅτι τε καὶ ἃ γεγράφασι κατ' ἐμοῦ ψευδῆ ὄντα τυγχάνει καὶ ὅτι ἔτι καὶ νῦν ἐπιμένουσι τῇ ἐαυτῶν προτέρα πλάνῃ καὶ δεινὰ κατὰ τε τῶν τοῦ θεοῦ ἐκκλησιῶν καὶ ἡμῶν τῶν προεστῶτων αὐτῶν τετολμήκασιν. ἐπεὶ τοίνυν ἀπαντῆσαι οὐκ ἠβουλήθησαν, ἀποστείλαντός σου πρεσβυτέρους πρὸς αὐτοὺς καὶ ταῦτα ἐμοῦ ἐνιαυτὸν καὶ τρεῖς ὄλους μῆνας ἐν τῇ Ῥώμῃ πεποιηκότος, ἀναγκαῖον ἡγησάμην, μέλλων ἐντεῦθεν ἐξιέναι, ἐγγραφόν σοι τὴν ἐμαυτοῦ πίστιν μετὰ πάσης ἀληθείας τῇ ἐμαυτοῦ χειρὶ γράψας ἐπιδοῦναι, ἣν ἔμαθον ἕκ τε τῶν θείων γραφῶν ἐδιδάχθην, καὶ τῶν κακῶς ὑπ' αὐτῶν λεγομένων ὑπομνήσαι σε, ἵνα γνῶς οἷς χρώμενοι πρὸς ἀπάτην τῶν ἀκουόντων λόγοις τὴν ἀλήθειαν κρύπτειν βούλονται.

φασὶ γὰρ μὴ ἴδιον καὶ ἀληθινὸν λόγον εἶναι τοῦ παντοκράτορος θεοῦ τὸν υἱὸν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ἀλλ' ἕτερον αὐτοῦ λόγον εἶναι καὶ ἑτέραν σοφίαν καὶ δύναμιν. τοῦτον γενόμενον ὑπ' αὐτοῦ ὠνομάσθαι λόγον καὶ σοφίαν καὶ δύναμιν, καὶ διὰ τὸ οὕτως αὐτοὺς φρονεῖν ἄλλην ὑπόστασιν διεστῶσαν τοῦ πατρὸς εἶναί φασιν. ἔτι μέντοι καὶ προὑπάρχειν τοῦ υἱοῦ τὸν πατέρα δι' ὧν γράφουσιν ἀποφαίνονται <καὶ> μὴ εἶναι αὐτὸν ἀληθῶς υἱὸν ἐκ τοῦ θεοῦ· ἀλλὰ κἂν λέγωσιν ἐκ τοῦ θεοῦ, οὕτως λέγουσιν ὡς καὶ τὰ πάντα. ἔτι μὴν καὶ ὅτι ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν λέγειν τολμῶσι καὶ κτίσμα αὐτὸν

их побијем по два основа: на основу тога да су њихове оптужбе против мене једноставно лажне, и да они још увек истрајавају у својим ранијим заблудама, износећи безобразне оптужбе и против цркава Божијих и против нас који им предстојимо. Али они су одлучили да се не представе, чак и када си послао свештенике по њих. Тако, пошто сам ја до сада потрошио барем петнаест месеци у Риму и спремам се да пођем, одлучио сам да је важно да својом руком напишем и представим ти своје истинито исповедање вере, које сам научио и које сам примио из Светих Писама, и да те подсетим на уврнуте изјаве ових људи, како би разумео терминологију коју користе како би побили истину и обманули оне који их слушају.

(2.) Они кажу да Син, Господ наш Исус Христос, није прави и истинити Логос свемогућег Бога, већ Логос различит од Бога, различита Сила и Премудрост, који је, створен од Бога, само назван Логос и Премудрост и Сила, а пошто је то њихово виђење, они кажу да је он друга ипостас, одвојена од Оца. Надаље, у својим списима објављују да је Отац постојао пре Сина, и да он није истинити Син Божији. Чак и када кажу да је Он „од Бога“, они под тим мисле да су све ствари од Бога. Даље, чак се усуђују да кажу, да је било када га није било, и да је Он створење и твар, тако га

καὶ ποίημα εἶναι, διορίζοντες αὐτὸν ἀπὸ τοῦ πατρὸς. τοὺς οὖν ταῦτα λέγοντας ἀλλοτρίους τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας εἶναι πεπίστευμαι.

πιστεύω δέ, ἐπόμενος ταῖς θεαίαις γραφαῖς, ὅτι εἷς θεὸς καὶ ὁ τούτου μονογενῆς υἱὸς λόγος, ὁ αἰὲς συνυπάρχων τῷ πατρὶ καὶ μηδεπώποτε ἀρχὴν τοῦ εἶναι ἐσχηκώς, ἀληθῶς ἐκ τοῦ θεοῦ ὑπάρχων, οὐ κτισθεὶς, οὐ ποιηθεὶς, ἀλλὰ αἰεὶ ὢν, αἰεὶ συμβασιλεύων τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, «οὗ τῆς βασιλείας»,³ κατὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου μαρτυρίαν, «οὐκ ἔσται τέλος». οὗτος υἱός, οὗτος δύναμις, οὗτος σοφία, οὗτος ἴδιος καὶ ἀληθῆς τοῦ θεοῦ λόγος, ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἀδιάρητος δύναμις τοῦ θεοῦ, δι' οὗ τὰ πάντα τὰ γενόμενα γέγονε, καθὼς τὸ εὐαγγέλιον μαρτυρεῖ λέγον «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν»⁴. οὗτός ἐστιν ὁ λόγος, περὶ οὗ καὶ Λουκᾶς ὁ εὐαγγελιστὴς μαρτυρεῖ λέγων «καθὼς παρέδωκεν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου»⁵ περὶ τούτου καὶ Δαυὶδ ἔφη «ἐξηρεύξατο ἡ καρδία μου λόγον ἀγαθόν»⁶. οὕτω καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἡμᾶς διδάσκει διὰ τοῦ εὐαγγελίου, λέγων «ἐγὼ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐξῆλθον καὶ ἦκω»⁷. οὗτος ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν

одељујући од Оца. Уверен сам да они који говоре такве ствари нису истинити становници Католичанске Цркве.

(3.) Али, у сагласности са Светим Писмом, верујем да постоји један Бог, и да је Логос његов Јединородни Син, који увек сапостоји са Оцем и чије постојање нема почетак. Он је заиста од Бога, нити начињен, нити створен, већ постоји од вечности, заувек владајући са Богом, односно Оцем, „чијем царству“, према Писму, „неће бити краја“. Он је Син, Сила, Премудрост, он је стварни и истинити Логос Бога, Господ наш Исус Христос, нераздвојива Сила Божија. Кроз њега је настало све што је настало, како сведочи Еванђеље када каже, „у почетку беше Логос, и Логос беше са Богом и Бог беше Логос. Све је кроз њега настало, и ништа не настаде да кроз њега није настало“. Он је Логос о коме еванђелист Лука такође сведочи: „Који нам је предат од почетка, од оних који су били очевици и слуге Логоса“. О њему Давид говори: „Срце моје изгара добрим Логосом“. Тако нас и Господ наш Исус Христос научава кроз Еванђеље када каже: „Долазим од Оца и овде сам“. Он је

³ Лк. 1, 33.

⁴ Јн. 1, 1.3.

⁵ Лк. 1, 2.

⁶ Пс. 44, 1 (LXX).

⁷ Јн. 8, 42.

κατελθὼν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν
καὶ ἐκ τῆς παρθένου Μαρίας γεν-
νηθεὶς τὸν ἄνθρωπον ἔλαβε.

Πιστεύω οὖν εἰς θεὸν
παντοκράτορα καὶ εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν
τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν κύριον
ἡμῶν, τὸν γεννηθέντα ἐκ πνεύματος
ἀγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου, τὸν
ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου σταυρωθέντα καὶ
ταφέντα καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστάντα
ἐκ τῶν νεκρῶν, ἀναβάντα εἰς τοὺς
οὐρανοὺς καὶ καθήμενον ἐν δεξιᾷ τοῦ
πατρὸς, ὅθεν ἔρχεται κρίνειν ζῶντας καὶ
νεκρούς· καὶ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἀγίαν
ἐκκλησίαν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, σαρκὸς
ἀνάστασιν, ζωὴν αἰώνιον.»

Ἄδιαίρετον εἶναι τὴν θεότητα
τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ παρὰ τῶν
θείων μεμαθήκαμεν γραφῶν. εἰ γάρ τις
χωρίζει τὸν υἱὸν τουτέστι τὸν λόγον
τοῦ παντοκράτορος θεοῦ, ἀνάγκη
αὐτὸν ἢ δύο θεοὺς εἶναι νομίζειν, ὅπερ
ἀλλότριον τῆς θείας διδασκαλίας εἶναι
νενόμισται, ἢ τὸν λόγον μὴ εἶναι θεὸν
ὁμολογεῖν, ὅπερ καὶ αὐτὸ ἀλλότριον
τῆς ὀρθῆς πίστεως εἶναι φαίνεται, τοῦ
εὐαγγελιστοῦ λέγοντος «καὶ θεὸς ἦν
ὁ λόγος». ἐγὼ δὲ ἀκριβῶς μεμάθηκα
ὅτι ἀδιαίρετος καὶ ἀχώριστός ἐστιν
ἢ δύναμις τοῦ πατρὸς, ὁ υἱός. αὐτὸς
γάρ ὁ σωτὴρ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
Χριστός φησιν «ἐν ἐμοὶ ὁ πατὴρ κάγω
ἐν τῷ πατρί», καὶ «ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἓν
ἐσμεν», καὶ «ὁ ἐμὲ ἑώρακὼς ἑώρακε
τὸν πατέρα».

дошао у последње дане ради на-
шега спасења, био рођен од Дје-
ве Марије и постао човек.

(4.) Стога, Верујем у Господа
сведржитеља и у Христа Исуса ње-
говог јединородног Сина, нашег
Господа, рођеног од Духа Светога
и Марије Дјеве, распетога у вре-
ме Понтија Пилата, и погребеног,
и који је у трећи дан васкрсао из
мртвих, који се вазнео на небеса
и седи с десне стране Оца, који ће
доћи да суди живима и мртвима.
Верујем и у Духа Светога, свету
Цркву, опроштење грехова, васкр-
сење тела, и живот вечни.

(5) Из светог Писма смо на-
учили да је божанство Оца и Си-
на неодвојиво. Јер ако неко дели
Сина, односно Логоса, од свемо-
гућег Бога, он мора држати једно
од два становишта: или да постоје
два Бога, што је становиште стра-
но божанском учењу, или мора да
исповеди да Логос није Бог, што
је такође јасно страни исправној
вери, пошто Еванђелист каже „и
Логос беше Бог“. Али ја сам учио
управо ово: да је Сила Очева, од-
носно Син, нераздељив и нео-
двојив од Њега. Јер сам Спасите,
Господ наш Исус Христос, каже:
„Отац је у мени, и ја сам у Оцу“,⁸
и „Отац мој и ја смо једно“,⁹ и „Ко
је мене видео видео је Оца“.¹⁰

⁸ Јн. 10, 38.

⁹ Јн. 10, 30.

¹⁰ Јн. 14, 9.

ταύτην καὶ παρὰ τῶν θείων γραφῶν εἰληφῶς τὴν πίστιν καὶ παρὰ τῶν κατὰ θεὸν προγόνων διδαχθεὶς ἔν τε τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ κηρύττω καὶ πρὸς σὲ νῦν γέγραφα, τὸ ἀντίγραφον τοῦτου παρ' ἐμαυτῶ κατασχών. καὶ ἀξιῶ τὸ ἀντίτυπόν σε τοῦτου τῇ πρὸς τοὺς ἐπισκόπους ἐπιστολῇ ἐγγράψαι, ἵνα μὴ τινες τῶν ἀκριβῶς μὴ εἰδόντων ἡμᾶς κάκείνους τοῖς ὑπ' αὐτῶν γραφεῖσι προσέχοντες ἀπατηθῶσιν. ἔρρωσθε.

(6) Ову веру, коју сам примио из Светих Писама и која је мишљена од божанских претходника, објављујем у Цркви Божијој. Сада сам је и теби записао и препис задржао за себе. Тражим да један истоветни препис укључиш у своје писмо епископима, тако да свако ко није добро упознао мени или са мојим тужитељима, не би био заведен поклањајући пажњу њиховим жалбама. Остај добро.

* * *

Фрагменти 42, 48 и 113 из *Προῖτιβ* *Ἀστῆριја* (CPG 2800)

Овде представљени фрагменти припадају Маркеловом делу *Προῖτιβ* *Ἀστῆριја* које није сачувано. Латински назив је *Fragmenta e libro contra Asterium*, а у *Clavis Patrum Graecorum* се води под бројем 2800. Међутим, сачувано је доста фрагмената у другим патристичким изворима, највише у спису Евсевија Кесаријског *Προῖτιβ* *Маркела*. Овде смо одабрали само неколико фрагмената који илуструју проблематичне аспекте Маркелове теологије.

Фрагменте Маркеловог списка прво је сабрао и објавио Ретберг (Chr. H. G. Rettberg, *Marcelliana* (Göttingen, 1794)). Постоје два савремена издања ових фрагмената у којима су они различито распоређени. Први број је дат према Клостермановом издању (E. Klostermann, *Eusebius Werke IV, Gegen Marcell* (Leipzig, 1906), 185–215), а други према Винзентовом (M. Vinzent, *Markell von Ankyra: Die Fragmente* (Leiden — New York — Köln: Brill, 1997)).

[Fr 42 (V.7)]

ὁ μὲν γὰρ λόγος “ἐν ἀρχῇ ἦν”, μηδὲν ἕτερον ὦν ἢ λόγος. ὁ δὲ τῷ λόγῳ ἐνωθεὶς ἄνθρωπος, οὐκ ὦν πρότερον, γέγονεν [ἄνθρωπος] ὡς διδάσκει ἡμᾶς Ἰωάννης λέγων “καὶ ὁ

Пошто Логос „беше у почетку“ (Јн. 1, 1), не беше ништа друго до Логос. Али када се логос сјединио са човеком, који не беше пре (= није постојао), (Логос) постаде

λόγος σὰρξ ἐγένετο”. διὰ τοῦτο τοῖνυν τοῦ λόγου μνημονεύων φαίνεται μόνου· εἴτε γὰρ Ἰησοῦ εἴτε Χριστοῦ ὀνόματος μνημονεύει ἡ θεία γραφή, τὸν μετὰ [τὸν] τῆς ἀνθρωπίνης ὄντα σαρκὸς τοῦ θεοῦ λόγον ὀνομάζειν φαίνεται. εἰ δέ τις καὶ πρὸ τῆς νέας διαθήκης τὸ τοῦ Χριστοῦ ἢ Ἰησοῦ ὄνομα ἐπὶ τοῦ λόγου μόνου δεικνύναι δύνασθαι ἐπαγγέλλοιτο, εὐρήσει τοῦτο προφητικῶς εἰρημένον, ὡσπερ καὶ ἀπὸ τούτου δηλον· “παρέστησαν” γὰρ φησιν “οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ”.

човек, како нас учи Јован говори: „И Логос постаде тело“ (Јн. 1, 14). Одатле је јасно да мисли само на Логоса. Јер увек када Свето писмо помене „Исус“ или „Христос“, јасно је да тако означава Логоса Божијег са заиста његовим људским телом. Ако би ко тврдио да може да покаже да су и пре Новог завета називи „Христос“ или „Исус“ примењивани на самог Логоса, наћи ће да је то говорено пророчки, што је јасно кад каже: „Краљеви земаљски се подигоше и сабраше на Господа и Христа његовога“ (Пс. 2, 2)

[Fr. 48 (V.5)]

οὐκοῦν πρὸ μὲν τοῦ κατελθεῖν καὶ διὰ τῆς παρθένου τεχθῆναι λόγος ἦν μόνον. ἐπεὶ τί ἕτερον ἦν πρὸ τοῦ τὴν ἀνθρωπίνην ἀναλαβεῖν σάρκα τὸ κατελθὼν «ἐπ’ ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν», ὡς καὶ αὐτὸς γέγραφε, καὶ γεννηθὲν ἐκ τῆς παρθένου; οὐδὲν ἕτερον ἦν ἢ λόγος.

Стога пре него што је сишао и био рођен од Дјеве, био је само Логос. Јер пре него о је усвојио људско тело, шта је то друго тамо било, што, како каже да сиђе „у последње дане“ (Јев. 1, 2), и би рођено од Дјеве? Ништа друго није постојало до Логос.

[Fr. 113 (V. 101)]

διὰ τοῦτο γὰρ καὶ βασιλεύσει ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ σαρκὶ γενόμενος, βασιλεὺς τε καταστάς διὰ τοῦ λόγου ὁ ἀπατηθεὶς πρότερον ἄνθρωπος «πᾶσαν ἀρχὴν» τοῦ διαβόλου «καὶ δυνάμιν καὶ ἐξουσίαν καταργήσει». «δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν» φησὶν

Стога ће царевати у људском телу, а човек који је раније био обманут (од ђавола), будући кроз Логоса постављен за цара, „уништиће сваку власт и силу и началство“ ђавола (1. Кор. 15, 24). Он рече: „Јер он ора да вла-

«ἄχρι οὗ ἂν θῆ τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ». τῆς τοίνυν τοῦ δεσπότηу ἡμῶν Χριστοῦ βασιλείας τοῦτο τέλος εἶναι φησιν ὁ ἱερὸς ἀπόστολος, τὸ πάντα ὑποταγῆναι τοῖς ποσὶν αὐτοῦ.

да док не положи непријатеље под ноге његове“ (1. Кор. 15, 25). Свети Апостол каже да ће када све буде положено под ноге Његове, то бити крај царевања Господа Исуса.

* * *

Библиографија:

Hanson, R. P. C. *The Search for the Christian Doctrine of God*. New York: T&T Clark, 1988.

Heil, Uta. „Markell von Ancyra und das Romanum“, у: *Von Arius zum Athanasianum. Studien zur Edition der „Athanasius Werke“*, ур. Annette von Stockhausen и Hanns Christof Brennecke, 85–104. Berlin: De Gruyter, 2010. <https://doi.org/10.1515/9783110218619.2.85>.

Holl, K. *Epiphanius Werke III* (GCS 37). Leipzig: Hinrichs, 1933.

Klostermann, E. *Eusebius Werke IV, Gegen Marcell*. Leipzig, 1906.

Lienhard, J. *Contra Marcellum: Marcellus of Ancyra and Fourth-Century Theology*. Washington: Catholic University of America Press, 1999.

Logan, A. „Marcellus of Ancyra and the Councils of AD 325: Antioch, Ancyra, and Nicaea.“ *Journal of Theological Studies* 43, no. 2 (1992): 428–446. <https://doi.org/10.1093/jts/43.2.428>.

Logan, A. „Marcellus of Ancyra (Pseudo-Anthimus), ‘On the Holy Church’: Text, Translation, and Commentary.“ *Journal of Theological Studies* 51, no. 1 (2000): 81–112. <https://doi.org/10.1093/jts/51.1.81>.

Parvis, S. *Marcellus of Ancyra and the Lost Years of the Arian Controversy 325–345*. New York: Oxford University Press, 2006. <https://doi.org/10.1093/0199280134.001.0001>.

Rettberg, Chr. H. G. *Marcelliana*. Göttingen, 1794.

Thompson, Glen L. *The Correspondence of Pope Julius I. Greek and Latin Text and English Translation with Introduction and Commentary*. Washington, DC: The Catholic University of America Press, 2015.

Vinzent, M. *Markell von Ankyra: Die Fragmente*. Leiden — New York — Köln: Brill, 1997. <https://doi.org/10.1163/9789004313064>.

Примљено: 23. 3. 2020.

Одобрено: 1. 4. 2020.

**MARCELLUS OF ANCYRA:
A LETTER TO POPE JULIUS AND
FRAGMENTS 42, 48 AND 113
FROM *CONTRA ASTERIUM***

Aleksandar Đakovac

Faculty of Orthodox Theology, University of Belgrade

Summary: *Marcellus of Ancyra († c. 374) wrote many works defending his Orthodoxy, including a letter to Pope Julius († 352) and a work directed against the Asterius of Cappadocia († c. 341), which is preserved only in a few fragments. In the present article, we will analyze a couple of interesting passages from Marcellus's writings, which are important sources for Christology of the 4th and 5th century.*

Key words: *Marcellus of Ancyra, Pope Julius I, Eusebius of Caesarea, Asterius of Cappadocia, Arianism, Christology.*